

บรรณาธิการแถลง

องค์ประกอบหนึ่งซึ่งปรากฏในการแปลคือการใช้ “อำนาจ” ไม่ว่าจะทางภาษาหรือวัฒนธรรม ไม่ว่าจะปรากฏเด่นชัดหรือเลือนราง ทว่าเรามักจะมองการแปลเป็นกระบวนการเข้ารหัสและถอดรหัสที่ไม่มีอะไรซับซ้อน และความแตกต่างทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มียาก่อน (given) การแปลจึงเป็นผลจากปัจจัยทางวัฒนธรรมที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ วัฒนธรรมในแง่นี้จึงเป็นสิ่งที่แน่นอนไม่มีพลวัต องค์กรก็ตาม วงวิชาการ ศาสตร์การแปลได้พัฒนาไปพร้อมๆ กับการศึกษาวัฒนธรรมที่ละเอียดและมีมิติมากขึ้น การศึกษาเรื่องอำนาจในฐานะปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการแปลได้กลายมาเป็นประเด็นสำคัญเพราะได้เผยให้เห็นองค์ประกอบอื่นๆ ที่ควบคุมการแปล ไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำการ (agent) ที่เกี่ยวข้อง เช่น นักแปล นักเขียน สำนักพิมพ์ บรรณาธิการ นักวิจารณ์ ผู้อ่าน ฯลฯ อุดมการณ์ในการแปล หรือแม้แต่ความคาดหวังของสังคมที่มีต่อคุณภาพงานแปล

บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารการแปลและการล่ามฉบับนี้ต่างก็กล่าวถึงประเด็นเรื่องอำนาจในมิติต่างๆ บทความเรื่อง “Consecutive interpreters as ‘Failed Docile Bodies’ on the Beauty Pageant Stage” ของจิตติพงษ์ ด้วงคง ได้ชี้ให้เห็นถึงล่ามในฐานะเจ้าของ “ร่างกายใต้บังคับ” เมื่อต้องทำการล่ามในสถานการณ์ที่กดดัน และอยู่ภายใต้สายตันทันทีที่จับจ้องอยู่ในขณะนั้น ดังเช่นการเป็นล่ามให้ผู้เข้าประกวดนางงามจักรวาลในรอบสัมภาษณ์ หากล่ามไม่สามารถแปลได้อย่างถูกต้องในวินาทีนั้น การแปลของล่ามจะส่งผลต่อการตัดสินใจของกรรมการอย่างมาก สถานการณ์ดังกล่าวยังพลิกผันให้ล่ามผู้มักจะไม่มีความเห็น (invisible) ในวงจรการแปลกลายเป็นที่จับ

จ้องขึ้นมาแทน และเมื่อถูกจับจ้องแล้วก็ยอมตกลอยภายใต้กรอบและอำนาจาจารกรรมที่ผู้ชมมีต่อล่าม

บทความเรื่อง “การวิเคราะห์องค์ประกอบทางวัฒนธรรมไทยใน “อสรพิษ” ฉบับภาษาสเปน” ของทินประภา กรตนิยมชัย และภาสุรี ลือสกุล ได้แสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนของการแปลคำที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในนวนิยายเรื่อง “อสรพิษ” ของแดนอรัญ แสงทอง เมื่อแปลไปสู่ภาษาสเปนผ่านภาษาฝรั่งเศส การแปลทางอ้อม (indirect translation) ผ่านภาษากลาง (relay translation) เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งทั่วโลก โดยเฉพาะเมื่อต้องแปลต้นฉบับจากภาษาที่ไม่ค่อยเป็นที่รู้จัก การแปลในกรณีดังกล่าวจึงซับซ้อนกว่าการแปลโดยตรงจากต้นฉบับเพราะผู้แปลในภาษาปลายทางมีช่องทางเข้าถึงต้นฉบับที่จำกัด ทำให้ต้องหันไปพึ่งกลวิธีการแปลที่จะคลี่คลายและลดทอนระยะห่างระหว่างสองภาษาได้ โดยมากผู้แปลจึงต้องเลือกวิธีการดัดแปลงเพื่อให้เข้ากับบริบทปลายทางเป็นหลัก จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมนั้นอยู่นอกเหนือหลักเกณฑ์การแปลที่ตรงไปตรงมา มีองค์ประกอบทางอำนาจที่นักแปลต้องทำตาม

บทความ “เรื่องเพศกับการเซ็นเซอร์ : การแปลภาษาต้องห้ามในนวนิยายเรื่อง *Fifty Shades of Grey* ของ E.L. James” ของ พันศักดิ์ อัครวงศ์เกษม เป็นตัวอย่างอันชัดเจนที่แสดงถึงอำนาจของผู้กระทำการ (agent) และกรอบทางสังคมที่ส่งผลต่อการแปล การแปลนวนิยายที่มีเนื้อหาล่อแหลมทางศีลธรรมทำให้เกิดความอิหฺลัทธิเหลือที่ทำให้ให้นักแปลตัดสินใจลำบาก โดยปรกตินักแปลย่อมต้องการรักษาจรรยาบรรณตามอาชีพคือแปลให้ครบกระบวนการความ แต่หลักเกณฑ์ทางกฎหมายว่าด้วยสิ่งพิมพ์ลามกอนาจาร ประกอบกับหลักจารีตทางศีลธรรมของไทย ทำให้นักแปลไม่

สามารถแปลได้ตรงตามต้นฉบับได้ บทความนี้ชี้ให้เห็นว่าการแปลไม่ได้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาภาษาอย่างเดียว แต่ขึ้นกับอำนาจทางองคัพพที่มีต่อการนำเสนอตัวบทนั้นๆ ต่อสังคมด้วย

บทความเรื่อง “การเมืองเรื่องการแปลซ้ำ กรณีศึกษาการแปลนวนิยายเรื่อง *Animal Farm* ของจอร์จ ออร์เวลล์ เป็นภาษาไทย ผ่านพาราเท็กซ์ (Paratext) ในสำนวนแปลทศวรรษ” ของ รสลินน์ ทวีกิตติกุล เป็นหมุดหมายที่สำคัญของการวิเคราะห์ปรากฏการณ์วรรณกรรมที่แปลซ้ำมากที่สุดของไทย คือ นวนิยายเรื่อง *Animal Farm* ของ จอร์จ ออร์เวลล์ จากการศึกษาพบว่า การแปลนวนิยายเรื่องนี้มักเกิดขึ้นพร้อมๆ กับเหตุการณ์รัฐประหารและการเปลี่ยนชั่วคราวทางการเมืองที่สำคัญ การแปลซ้ำจึงถือเป็นการแสดงออกทางการเมืองอย่างหนึ่งที่ใช้วิพากษ์วิจารณ์การใช้อำนาจของผู้นำประเทศอย่างมีนัยสำคัญ

บทความเรื่อง “ความแตกต่างทางวัฒนธรรมยุโรปและวัฒนธรรมไทยที่มีผลต่อการทำล่ำในบริบทของงานสถานทูต” ของสนสร้อย เทพวัฒนพงศ์ และหนึ่งหทัย แรงผลสัมฤทธิ์ ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการทำความเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรมในการล่ำ โดยเฉพาะในบริบทที่มีความอ่อนไหวคือการล่ำในสถานทูต ที่การสื่อสารมีผลต่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศ โดยทั่วไปเรามักคิดว่าล่ำไม่ควรแปลเกินความหรือเสนอความคิดเห็นของตน จากการศึกษาพบว่าล่ำควรอธิบายเพิ่มเติมหากมีปัญหาในการสื่อความเพราะวัฒนธรรมต่างกันโดยไม่ปรับเปลี่ยนต้นฉบับกรณีเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงความลึกลับเชิงอำนาจที่มีต่อตัวล่ำที่จำเป็นต้องแสดงตัวตนในกรณีที่ไม่สามารถแปลตามปรกติได้

ทั้งห้าบทความแสดงให้เห็นประเด็นเรื่องอำนาจในการแปลในแง่มุมต่างๆ ที่หลากหลายและน่าสนใจ นอกจากนี้ยังจุดประเด็นให้ผู้สนใจไปค้นคว้าต่ออีกด้วยวารสารฉบับนี้ยังมีบทความพิเศษ คือ “เจาะลึกแอปพลิเคชัน Thai Food Terms พจนานุกรมศัพท์อาหารไทย 7 ภาษา” โดย ทศนีย์ กীরติรัตนวัฒนา ผู้เขียนได้ไปสัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สารภี แกสตัน อดีตผู้อำนวยการศูนย์การแปลและการล่ามเฉลิมพระเกียรติ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นักวิจัยหลักของโครงการผู้สนใจการแปลศัพท์เกี่ยวกับอาหารมายาวนานจนกระทั่งสำเร็จเป็นแอปพลิเคชันเปิดให้ดาวน์โหลดกันได้ทั่วไป โครงการนี้เป็นนิมิตหมายอันดีต่อวงวิชาการศาสตร์การแปลที่มุ่งเข้าสู่การใช้เทคโนโลยีกระจายองค์ความรู้ด้านการแปลออกสู่วงกว้าง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แพรว จิตติพลังศรี

บรรณาธิการ